

Chemické listy na cestě Open Access – nový začátek

Open access, v češtině otevřený přístup, není pouze „buzzword“ z evropských výzev a dokumentace poskytovatelů financí, ale je nedílnou součástí života vědeckých komunit po celém světě. Je důležité zmínit, že ale nestojí jen tak sám o sobě, ale je součástí open science, v češtině otevřené vědy, která kromě samotného open accessu, tedy otevřeného přístupu k publikacím, zahrnuje otevřená data, otevřený software, otevřené vzdělávání, občanskou vědu a mnoho dalšího.

Open access stojí ve svém jádru na čtyřech základních pilířích: okamžitém, trvalém, bezplatném a svobodném online přístupu k výsledkům vědy a výzkumu. Zatímco význam charakteristik „okamžitý“, „trvalý“ i „bezplatný“ je jednoznačný, co to vlastně v praxi znamená, že přístup ke článku je „svobodný“? Jde o odstranění právních bariér takovým způsobem, že článek je po právní stránce „odemčen k použití“. Nástrojem pro „odemykání“ obsahu jsou tzv. veřejné licence, z nichž nejznámější a zdaleka nejpoužívanější jsou licence Creative Commons (CC), které od října 2023 využívají nově i Chemické listy a přidružený sympoziální časopis Czech Chemical Society Symposium Series. Jejich podstatou je to, že připojením licence k článku je dílo k dispozici pro užití pro kohokoliv, kdo má zájem článek využít: každá z licencí Creative Commons jednoznačně říká uživatelům, jak s dílem mohou a nemohou nakládat. V případě, kdy má čtenář zájem dílo dále užívat, zejména ho sdílet, nemusí tak uzavírat s autorem individuální licenční smlouvu nebo složitě získávat autorův souhlas, ale postačí, když se bude chovat v souladu s podmínkami připojené licence Creative Commons.

Chemické listy se konkrétně rozhodly pro zavedení licence Creative Commons BY 4.0 Mezinárodní, která je velmi liberální, protože umožňuje neomezené sdílení prostřednictvím jakéhokoliv média, a to dokonce i ke komerčním účelům. Není však třeba se obávat, že by tato licence znamenala ztrátu práv k článku. Dle nových licenčních podmínek zveřejněných na webu tohoto časopisu zůstávají veškerá autorská majetková práva autorům zachována.

Nadto je při jakémkoliv užití článku zpřístupněného pod licencí CC BY 4.0 Mezinárodní nutno splnit podmínku řádného uvedení autora, názvu článku, zdroje a licence, pod kterou byl článek zveřejněn. Tato licence byla zvolena především z toho důvodu, že poskytovatelé grantové podpory čím dál tím častěji požadují, aby byly projektové výstupy zveřejněny právě pod touto licencí. Věříme proto, že tato změna přinese zjednodušení a jistotu pro četné z Vás, kteří publikujete právě v rámci projektů.

Dnes již není pochyb o tom, že open access přináší vědcům vyšší prestiž a širší informační dopad jejich výzkumu. Vědecké výstupy se totiž v rámci otevřeného přístupu mohou dostat doslova do celého světa. Celosvětový dosah výzkumu je spojen také s možností vyšší citovanosti a navázání nových spoluprací.

Společnost pak v rámci open access, ale i v rámci celé open science, získává možnost přístupu k veřejně podporovanému výzkumu, a to prakticky okamžitě nebo s kratším embargem. Jedná se o významnou podporu transparentnosti, důvěryhodnosti a replikovatelnosti vědy. Na kolik jsou tyto vlastnosti vědy důležité, jsme si na vlastní kůži zažili v předchozích pandemických letech všichni bez rozdílu.

V souladu s výše uvedeným uznejme, že přechod Chemických listů k modelu open access je přirozeným vývojem, jelikož časopis dlouhodobě zveřejňuje svůj obsah ke čtení na webu všem čtenářům bez rozdílu. Stejně jako Chemickým listům, tak i Vám, milí vědci, čtenáři a přátelé, může být open access k užítku a otevřít Vám cestu k důležitým tématům a výzvám dnešního světa.

*Anna Horecká a Žaneta Procházková,
Centrum pro podporu open science
při Ústřední knihovně Univerzity Karlovy*

Užití tohoto díla se řídí mezinárodní licencí Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/legalcode.cs>), která umožňuje neomezené využití, distribuci a kopírování díla pomocí jakéhokoliv média, za podmínky řádného uvedení názvu díla, autorů, zdroje a licence.